

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLYI VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI

Ijtimoiy-madaniy faoliyat kafedrası

**JAHON MADANIYATI VA TARIXI
fanidan tayanch iboralar**

1-kurs talabalari uchun tayanch iboralar:

Jahon madaniyati kursiga kirish. Ibtidoiy davr madaniyati

Tayanch iboralar

Must'e madaniyati s i n a n t r o p , neandertal, madaniyat, sarbakai, sumpitan, animism, orn'yak — salyutr, fetishizm, magiya, shomonizm, folklor, madlen davri

Qadimgi Misr madaniyati

Tayanch iboralar

Ra, Ptax, Amon, Osiris, Isida, Xatxor, Sia, Maat, Uadjet, Sebek, Tot-pavian, Mut, Xonsu, Ka, Ba, Piktografiya, Petubastis, Sinuxet hikoyasi, Xafra, Soxmet-sheer.

Qadimgi Mesopotamiya madaniyati

Tayanch iboralar

Mesopotamiya, piktografiya, mixxat, Ashshurbanipal kutubxonasi, poema, arxivlar, «Bobil teodisiyasi», Anu, Nergal, Enlil, Ennana, Ea, Nannar, Marduk, Nabu, Borsippa, Sippar, freska, Nineviya, Kuden, Naburion, zikkurat, Gilgamesh poemasi, mixxat, oromiy yozuvi.

Qadimgi Ossuriya, Suriya va Finikiya madaniyati.

Tayanch iboralar

Urartu, SHumer va Akkad davlatlari, Dur—Sharrukin, podshoh Sargon II, SHumer madaniyati, Tukilti-Ninurta I, Ashshurbanipal saroyi, Suriya va Finikiya Bobil mixxati va Misr ieroglif yozuvlari, Ugarit (Ras-SHamra), Bibl, Sayra, Aleppo (Xalpa), Katna shaharlari

Qadimgi Hindiston madaniyati

Tayanch iboralar

Buddizm, Sidxartxa, hinduizm, Vishna, Shiva, Maxabxorat, Ramayana, Shakun Kalidasi, «Panchatatra», «Kalila va Dimna», Sangi monastiri, Ashoki ustunlari, Gandxara Ashoki ibodatxonasi, oqsoqollar, mantiq.

Qadimgi Xitoy madaniyati

Tayanch iboralar

Van, Xitoy mifologiyasi, Konfusiylilik, Ok ot ibodatxonasi, In yozuvi, Sima Syan, musiqa, poeziya, portret san'ati, Pifagor teoremasi, igna bilan davolash, sutralar, tosh do'mbiralari, Chanyan, iyerogliflar, kabisa yili, portertet san'ati, oliy xudo, konfutsiy.

Markaziy Osiyo va Eron madaniyati

Tayanch iboralar.

Madaniyat yodgorliklari, zardushtiylilik, "Avesto", yozuv, uyg'ur yozuvi, Urxun-Enasoy yozuvi, xal ijodi

Qadimgi yunon madaniyati

Tayanch iboralar

Gippokrat "Tibbiyotning otasi", appoloniyalik Diogen, "Gippokrat korpusi", Meton quyosh soati, lirika, Tragediya ("Echkilar qo'shig'i"), Dionis, buyuk Dionisiy bayramlari, aktyor, Attika teatri, "Satirik dramasi", Sofokl, Yevripid, Esxil, "Orestiya", Aritofaon, Agrigendagi Zevs ibodatxonasi, Parfenon, Propiley, G'olib Afina, Erexteyon, Iktin, Kallikrat, Mnesiklet, Fidiy, ma'buda Afinaning 12 metrli haykali, Poliklet, "Dorifor", rassom Appolodor, Fukidid, Ksenofond, "Anabasis", "Lakedemon politi", "Kropediya", "Daromadlar to'g'risida", Giperin, Esxin, Likurg, Feopomp, Efor, Filist, Isokrat, antimakedon guruh, Demosfen, Praksitelning "Germes chaqaloq Dionis bilan", "Knidlik atrofida", "Kaltakesakni o'ldirayotgan Appolon" haykallari, axeyya ittifoqi.

Ellin madaniyati

Reja:

Tayanch iboralar

Serapis, Frigiya ma'budasi (Kibela-yerni onasi), yahudiy dini, Ptolemey II Filadel'f, Ptolemey III, Berenika, "stoya", Epikur falsafa maktabi, Antisfen, Diogen, Feosfrat, Menon, tibbiy adabiyot, matematika va astranomiya, "O'simliklar tarixi", "O'simliklar fiziologiyasi", ilmiy markaz Museyon, astronomic rasadxona, fizika, Evklid, "Boshlang'ich geometriya", Eratosfen, dengizchilik, Orontdagi Pergam, Antioxiya, Aristofel, Teofrast, "fizik", Museyon kutubxonasining mudiri Kirenalik Eratosfen, "Geografiya", Gipparx atqli astronom, Kallimax kutubxonasi, Menandr, Rodos haykaltaroshlik maktabi Asipp, Skopas, "Xaldeya tarixi", Manefon "Misr tarixi", "Apaliya" sulh shartnomasi.

Qadimgi Rim madaniyati

Tayanch iboralar

Totemizm, fetishizm, animizm, Kardia, Tarkviniy Mag'rur, Minerva-hunar, san'at va urushlar ma'budasi, Baxus-vinochilik xudosi, Diana-oy va ovchilik xudosi, Silvana-o'rmon xudosi, Emiliy Papinian, Domitsiy Ul'pian, Yuliy Pavel, 529-yilda "Yustinian kodeksi", 533-yilda "Digetslar", Adrian (abadiy edikt), Tit Lukrletsy Kar (er. avv. 95-51-yillar), Gay Valeriy Katull (er. avv. 87-54-yillar), Lukretyga "Narsalarni tabiati to'g'risida", Mark Tulliy Sitseron (er. avv. 106-43-yillar), "Qadiniyatlar" (41 jild), "Odalar", "Maktublar", Appiy Klavdiy Tseke, er. avv. 55-yilda Mars, "Orator", "Togatus", "Brut", Mariy, Pompey, Rim, Iskandariya, Pergam, Rodos, Afina, Karfagen, Massiliya, kutubxonalar, teatrlar, maktablar, Vitruviyning 10 jildli "Arxitektura to'g'risida", Strabonning 17 jildli "Geografiya", Pomponiy Melaning "Yer tuzilishi to'g'risida", Klavdiy Ptolemeyning "Geografiya bo'yicha yo'riqnoma", Strabonning "Geografiya", Korneliy Nepot "Mashhur kishilar to'g'risida", "Jahon tarixi", Tatsitning "Germaniya", Trankvill (70-140-yillar) "12 Tsezar hayoti tasviri", Makedoniyalik Appian 160-165-yillarda 24 jildli "Rim tarixi", Ammian Martsellin (330-400-yillar), "Cherkov tarixlari".

2-kurs talabalari uchun tayanch iboralar:

O'rta asrlarning birinchi yarmida Yevropa madaniyati

Tayanch iboralar

G'arbiy Rim imperiyasi, 1492 yil Amerika kashf qilingan, G'arbiy yevropada madaniyatning inqirozi, Fan va texnika taraqqiyoti, xristian dini, Bibliya, «Avliyolar hayoti».

VI-XI asrlarda Vizantiya madaniyati

Tayanch iboralar:

Aleksandriya, Antioxiya va Konstantinopol, Oltin ko'prik, Vandal Karolligi, Ostgot Karolligi, Lev III Isavrlar dinastiyasi, Agafiy Aleksandr Trall'skiy va Pavel Eginskiy, Isidor Milet'skiy va Anfimiy, Trall'skiy San Vitale cherkovi, voqeanavislar Ioann Malala, Feofan va Georgiy Amartol, «Filokratis», Magnavr oliy maktabi

Ilk o'rta asrlarda Hindiston va Xitoy madaniyati

Tayanch iboralar:

Chandragupta I, Ummaviylar, feodal tuzum, Qutbiddin Oybek, Dehli sultonligi, Xitoy imperiyasi, Varvarlar, Li Chanan Tan dinastiyasi, feodal chek yer sistemasi, qo'mondon An-Lu-Shan ministir Van An-shi Yuan dinastiyasi, Ajanta ibodatxonalari, Ellara, Ar'iyabxata, Varaxamixira va Braxmagupta, Adabiyot, poeziya va drama, Kalidasa, Xanlin fanlar Akademiyasi, Du Fu Sun dinastiyasi

Arab xalifaligi madaniyati

Tayanch iboralar:

Arablar tarixi uch davri: 1- Makka –Madina davri (VI-VII asrlar); Damashq (Suriya) davriga – Ummaviylar dinastiyasining idora qilish davri (661-750); 3-Abbosiyalar dinastiyasining idora qilish davri (750-1055 yoki 1258), Bag'dod, Kordoba va Qohirada Tabariy, Mas'udiy, Fizik Ibn al-Xaysam, Faylasuf Ibn Rushid (1124—1198 yy.), Ibn Ma'mun (1135—1204 yy.) faylasuf al Kindiy, suriyalik mashhur shoir, mutafakkir Abul'alo al-Maorriy Roviyy Hammodi (772 yilda vafot etgan) «Muallaklar» to'plami, Abu Tammom (768—846 yy.) va al Buxturiyning «al-Hamosa» nomli tazkirasi, Ibn Qutaybaning (889 yilda vafot etgan) «Kitob naql ash-she'r»i («She'riyat tashqidi» kitobi) Abul Faroj Isfahoniyning «Kitob ul-aroniy»si («Ashulalar kitobi»), «Qur'on», Hazan ibn Sobit. Umaviylar davri adabiyotining yirik vakillari al-Axtar (640—710 yy.), al-Farazdak (641—731 yy.) va Jarir (653—733 yy.)dir. Arab klassik adabiyotining gullagan davri VIII—XII asrlarga — abbosiyalar sulolasi, Bashshor ibn Burd (714—738 yy.), Abul Atohiya (748—825 yy.) sayyohlari — Ibn Dast, Ibn Fadlan, Umar machiti

Sharq uyg'onish davri madaniyati

Tayanch iboralar:

Renessans, Musiqa, rasadxona, Sug'd taqvimlari, "Baytul-xikma" ("Donishmandlar uyi"), Xorazmshox Abul Abbos Ma'mun, Beruniy, Ibn Sino, Miskavayx, Ibn Irok, Axmad al-Fargoniy (798-865), Al-Xorazmiy "Ilmlar kalitlari" kimyogar Abu Bakr ar-Roziy, Abul Xakim al-Kosiy, geometriya va trigonometriya rivoji: Maxmud Chagminiy, Shamsutdin A'loul Buxoriy, falsafa: Ibn Miskavayx, tabobat va dorishunoslik borasida dunyoga dongi ketgan Ibn Sino, Al-Kumriy, Abu Mansur Kamariy, Sharafutdin al-Ilokiy, Ismoil Jurjoniyy, Devonu lugatit turk.

Amir Temur va Temuriylar davri madaniyati

Tayanch iboralar:

Amir Temur, Shoxrux Mirzo, Ulug'bek, Boysunqur Mirzo, Sulton Xusayn, Bobur Mirzo «Tuzukot Baxrvuddin Naqshband (vafoti 1389), Xoja Xofiz Sheroziy (vafoti 1389), Xoja Kamol Xujandiy (vafoti 1391), Allomai Taftazoniy (vafoti 1392) Qozizoda Rumiyy, G'iyosidtsin Jamshid Koshiy, Muhammad Ali Qushchi, Muhammad Xavofiylar,

Ulug'bek akademiyasi, Muarrix Davlatshoh Samarqandiy, Nizomiddin Shomiyning «Zafarnoma», Xofizu Abruning «Zubdat at-tavorix», Sharofiddan Ali Yazdiyning «Zafarnoma», Fosih Xavofiyning «Mujmali Fashiy», Abdurazzoq Sa-marqandiyning «Matla sa`dayn va majmai baxrayn» («Ikki saodatli yudduzning chikishi urni va ikki azim daryoning kuyilishi joyi»), Ibn Arabshoxding «Amir Temur tarixi» («Ajoib al-makdur fi tarixi.Taymur»), Riyosiddin Alining «Amir Temurning Xindistonga kilgan gazo urushi», Mirxondning yetty jildli «Rav-zat us-safo» («Poklik boki»), Xondamirning «Mako-rimul axlok», «Xabib as-siyar», Rui Gon-sales de Klavixo Shamsiddin Abdulhay, Muhammad Nur, Shayx Turoniy, Abdulla Xiraviy, Ustoz Gung, Ustoz Jahongir, Pir Sayid Axad Bog'ishamoliy, Ahmad Naqqosh, Xattot Ja`far Tabriziy, Mavlono Xalil, G'iyosiddin Nakqosh, Ma`ruf Bag'dodiyLutfiyning «Gul va Navruz», «Zafarnoma», Xaydar Xorazmiyning «Maxzunul asror» («Sirlar xazinasini»), Durbekning «Yusuf va Zulayxr» asarlari, Atoiy, Gadoiy va Sakkokiylarning«Xazoinul ma`oniy», «Muxokamatul lug'atayn» («Ikki til bahsi»), «Majo-lisun nafois» («Nafis majlislar») nasriy asarlari

O'rta asrlarda Rossiya madaniyati

Tayanch iboralar:

skomoroxlar — sayyor aktyor ashulachi, Xalq og'zaki she`riy ijodiyoti, Mikula Selyaninovich, «dehqon bolasi» Il ya Muromets, Dobrinya Kirill (Konstantin), Korsunda (Xersonesda), Ilarion Feodosiy knyaz Izyaslavga, Kiev, Novgorod va Polotskda Sofiya soborlari, Chernigovda Spas sobori, Rus da Vizantiya tasviriy san`atining traditsiyasi, Kiev Rusining madaniyati, Kosta va Bratilaning kitobchilari Kliment Smolyatich va Kirill Turovskiy (XII asr), «Paterik» (monaxlar «hayotiga» doir to'plam), Daniil Zatochnik, Andrey Bogolyubskiy, Daniil Galitskiy, Aleksandr Nevskiy, Novgorod-Severskiy knyazi Igor Svyatoslavich, «Igor lashkari jangnomasi» rus va jahon madaniyatining buyuk yodgorligi, yelizarov monastirining monaxi Filofey Vasiliy III

XI-XV asrlarda G'arbiy Yevropa madaniyati

Tayanch iboralar:

O'rta asr madaniyati, antifeodal va realistik tendentsiyalari, Cherkov va monastirlar huzurida tashkil etilgan quyi maktablar elementar savodli dindor shaxslar — kliriklar, Rim huquqiga ixtisoslashgan Bolon yuridik maktabi, Saler meditsina maktabi, Praga, Krakov, Geydel berg, Erfura va Kyol n shaharlaridagi universitetlar Abelyar, Mistika. Katarlar Langedok, Roman arxitekturasi, Frantsiyada Puat ye va Arl soborlari, Germaniyadagi Shpeyer, Vorms, Mayints, Aaxen soborlari, ritsarlar madaniyati

XIV-XV asrlarda Italiyada ilk uyg'onish va gumanizm

Tayanch iboralar:

Aleksandriya, Antioxiya va Konstantinopol, Oltin ko'prik, Vandal Karolligi, Ostgot Karolligi, Lev III Isavrlar dinastiyasi, Agafiy Aleksandr Trall'skiy va Pavel Eginskiy, Isidor Miletskiy va Anfimiy, Trall'skiy San Vitale cherkovi ,voqeanavislar Ioann Malala, Feofan va Georgiy Amartol, «Filokratis», Magnavr oliy maktabi